

Rad s djecom i mladima
te odraslim žrtvama
nasilja u obitelji

Informativna brošura

0 ovoj brošuri

Ova je brošura namijenjena svima koji u svom radu dolaze u kontakt s djecom i mladima izloženima nasilju u obitelji. Nastala je u okviru projekta „SAVJET – program podrške žrtvama nasilja u obitelji“ koji provodi Centar za nestalu i zlostavljano djecu u suradnji s partnerskom Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima.

Cilj joj je pružiti praktične, primjenjive smjernice za prepoznavanje nasilja, razumijevanje traume i osjetljiv, siguran rad s djetetom žrtvom, te pružiti savjete odraslim žrtvama nasilja u obitelj o dostupnoj pravnoj pomoći. Sadržaj ne zamjenjuje specijaliziranu izobrazbu ni superviziju, već služi kao podsjetnik i polazište za kvalitetan, trauma-informiran pristup.

0 projektu SAVJET

Projekt osigurava besplatnu psihosocijalnu i pravnu pomoć žrtvama nasilja u obitelji te izobrazbu za stručnjake, kroz rad Savjetovališta za djecu, mlade i obitelj u Osječko-baranjskoj županiji.

Naglasak je na dostupnosti podrške, osnaživanju žrtava i jačanju stručnih kapaciteta zajednice.

Nasilje nad djecom: oblici

Nasilje nad djetetom rijetko dolazi u jednom obliku – oblici se često isprepliću. Dijete može biti izravna žrtva, ali i svjedok nasilja među odraslima, što također ostavlja duboke posljedice.

Tjelesno (fizičko) nasilje

Namjerno nanošenje tjelesne boli ili ozljede: udaranje, guranje, štipanje, tresenje, opekline. Uključuje i takozvano „tjelesno kažnjavanje“.

Emocionalno (psihičko) nasilje

Ponižavanje, vrijeđanje, zastrašivanje, odbacivanje, stalno kritiziranje, prijetnje i uskraćivanje ljubavi. Nevidljivo je, ali izuzetno štetno za razvoj slike o sebi.

Seksualno nasilje

Svako uključivanje djeteta u seksualne aktivnosti koje ono ne razumije, na koje ne može pristati i koje krše zakon i društvene norme.

Zanemarivanje

Nezadovoljavanje osnovnih djetetovih potreba – tjelesnih (hrana, higijena, zdravlje), emocionalnih, obrazovnih ili potrebe za sigurnošću i nadzorom.

Svjedočenje nasilju u obitelji

Dijete koje gleda ili sluša nasilje među odraslima (najčešće nad majkom) i samo je žrtva. Život u okruženju straha i napetosti djeluje na dijete jednako snažno kao izravno nasilje.

Kako trauma utječe na dijete

Trauma je odgovor na događaj ili niz događaja koji su za dijete bili preplavljujući, zastrašujući i izvan njegove kontrole. Kad je nasilje ponavljano i dolazi od bliskih osoba, govorimo o složenoj (kompleksnoj) traumi, koja utječe na cjelokupni razvoj djeteta.

Djetetov mozak i tijelo prilagođavaju se stalnoj opasnosti: sustav za preživljavanje ostaje „upaljen“ i onda kad prijetnje nema. Zato ponašanja koja izgledaju kao „neposlušnost“ ili „pretjerana reakcija“ često su zapravo znakovi preživljene traume.

Trauma se može očitovati kroz:

- **tjelesno** – glavobolje, bolovi u trbuhu, umor, poremećaji spavanja i apetita
- **emocionalno** – tjeskoba, strah, tuga, ljutnja, osjećaj srama i krivnje
- **ponašajno** – povučенost ili agresija, nemir, izbjegavanje, vraćanje na ranije faze
- **kognitivno** – teškoće koncentracije i pamćenja, pad u školi, negativna slika o sebi
- **odnose** – nepovjerenje, teškoće u vezivanju ili pretjerana potreba za blizinom

Razlike prema dobi

Mlađa djeca (do ~10 g.): regresija (mokrenje, dječji govor), strahovi, prijanjanje uz odrasle, igra koja ponavlja traumatski sadržaj.

Stariji i mladi (11–18 g.): povlačenje, rizična ponašanja, sukobi, samoozljeđivanje, teškoće s povjerenjem i identitetom.

Znakovi na koje treba obratiti pažnju

Nijedan pojedinačni znak ne dokazuje nasilje, ali kombinacija promjena i njihova upornost razlog su za pažnju i dodatnu procjenu.

Promjene u ponašanju i emocijama

- nagle promjene raspoloženja, plačljivost, razdražljivost ili povučенost
- pretjerani strah od određene osobe, mjesta ili odlaska kući
- agresija prema drugima ili prema sebi, samoozljeđivanje
- povratak na ranije razvojne faze (kod mlađe djece)

Tjelesni i drugi znakovi

- neobjašnjene ozljede ili objašnjenja koja se ne slažu s ozljedom
- zapušten izgled, glad, neprikladna odjeća za vremenske uvjete
- nagli pad u školi, izostajanje, umor i pospanost
- izbjegavanje presvlačenja, tjelesnog kontakta ili tjelesnog odgoja

Važno:

zadaca stručnjaka nije istražiti i dokazati nasilje, nego prepoznati znakove, osigurati djetetu sigurnost i podršku te obavijestiti nadležne službe.

Načela rada s djetetom žrtvom

Trauma-informiran pristup polazi od pitanja „Što se dogodilo ovom djetetu?“ umjesto „Što s ovim djetetom nije u redu?“. Sljedeća načela temelj su sigurnog rada.

1. Sigurnost

Prije svega, dijete se treba osjećati tjelesno i emocionalno sigurno – u prostoru, u odnosu i u predvidljivosti onoga što slijedi.

2. Povjerenje i transparentnost

Budite dosljedni i iskreni. Objasnite djetetu što radite i zašto. Ne obećavajte ono što ne možete ispuniti (npr. potpunu tajnost).

3. Izbor i glas djeteta

Dopustite djetetu da bira koliko i što će podijeliti. Poštovanje njegova tempa vraća mu osjećaj kontrole koji mu je nasilje oduzelo.

4. Suradnja

Dijete je partner, a ne samo „predmet“ pomoći. Radite s njim i uključujte ga u odluke koje ga se tiču, u skladu s dobi.

5. Osnaživanje

Prepoznajte i imenujte djetetove snage. Cilj je da dijete iz susreta izađe osnaženo, s porukom da nije krivo i da nije samo.

Kad vam se dijete povjeri

Trenutak kad dijete otkrije nasilje osjetljiv je i važan. Vaša prva reakcija oblikuje osjećaj li se dijete sigurno i vjerovano.

Preporučuje se

- **Ostati miran/mirna** i saslušati bez prekidanja i vidljivog šoka.
- **Vjerovati djetetu** i to mu reći: „Vjerujem ti. Dobro je što si mi rekao/rekla.“
- **Skinuti krivnju:** „Nisi ti kriv/kriva za ovo.“
- **Koristiti djetetove riječi** i postavljati otvorena, neusmjeravajuća pitanja.
- **Biti iskren/na o sljedećim koracima** i o tome da ćete potražiti pomoć da ga zaštitite.

Izbjegavati

- obećavati tajnost („neću nikome reći“) – to ne možete ispuniti
- navoditi ili sugerirati odgovore i postavljati sugestivna pitanja
- izražavati zgražanje, ljutnju ili osudu (djeteta ili počinitelja)
- ispitivati dijete kao istražitelj ili tražiti da ponavlja priču mnogo puta

Rad s traumom u svakodnevici

Oporavak od traume ne događa se u jednom razgovoru, nego kroz svakodnevne, predvidljive i sigurne odnose. Sljedeće smjernice pomažu u redovnom radu s djecom.

Predvidljivost i struktura

Jasna pravila, rutina i najava promjena smanjuju tjeskobu. Dijete koje zna što slijedi lakše se opušta.

Regulacija prije razgovora

Uznemireno dijete ne može učiti ni razgovarati o teškim temama. Prvo pomozite tijelu da se smiri (disanje, kratka stanka, kretanje), pa tek onda razgovor.

Jednostavne tehnike smirivanja:

- **Disanje „na kvadrat“** – udah 4, zadrži 4, izdah 4, zadrži 4.
- **Uzemljenje 5-4-3-2-1** – imenuj 5 stvari koje vidiš, 4 koje čuješ, 3 koje dodiruješ...
- **„Sigurno mjesto“** – zamišljanje mjesta na kojem se dijete osjeća mirno i sigurno.

Odnos je lijek

Topao, dosljedan i pouzdan odnos s odraslom osobom jedan je od najsnažnijih zaštitnih čimbenika. Ne morate imati „prave riječi“ – vaša prisutnost i pouzdanost već liječe.

Briga za sebe kao stručnjaka

Rad s traumatiziranom djecom emocionalno je zahtjevan. Sekundarna traumatizacija i sindrom sagorijevanja stvarni su rizici – briga o sebi nije luksuz, nego dio profesionalne odgovornosti.

Znakovi upozorenja

- trajni umor, razdražljivost, osjećaj bespomoćnosti ili cinizma
- teškoće s odvajanjem od posla, nametljive misli o slučajevima
- emocionalna otupjelost ili pretjerana zaštitnička reakcija

Što pomaže

- redovita supervizija i intervizija (razgovor s kolegama)
- jasne granice između posla i privatnog života
- briga o tijelu – san, kretanje, odmor – i vlastite tehnike opuštanja
- prepoznavanje da ne možete sami riješiti sve i pravovremeno traženje podrške

Kada i kome se obratiti

Ako posumnjate da je dijete žrtva nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja, niste dužni to dokazati – dužni ste prijaviti sumnju.

Obveza prijave

Prema hrvatskim propisima, svatko – a osobito stručne osobe koje u radu dolaze u kontakt s djetetom – dužan je prijaviti sumnju na nasilje nad djetetom nadležnoj službi socijalne skrbi, policiji ili državnom odvjetništvu.

Prijava se može podnijeti i kada niste sigurni; procjenu provode nadležne službe.

Koraci

- osigurajte djetetu trenutnu sigurnost i smirenu podršku
- zabilježite činjenice (što ste vidjeli/čuli), djetetovim riječima, bez tumačenja
- obavijestite nadležne službe i, prema protokolu ustanove, odgovornu osobu
- povežite dijete i obitelj sa specijaliziranom podrškom (savjetovalište)

Prava žrtve kaznenog djela – odrasli

Ako ste žrtva kaznenog djela, imate pravo na informacije, podršku i zaštitu – od prvog kontakta s nadležnim tijelima i tijekom cijelog postupka. U nastavku su najvažnija prava koja vam pripadaju i načini na koje ih možete ostvariti.

Osoba od povjerenja

Pri svim radnjama u kojima sudjelujete uz vas može biti osoba od povjerenja – punoljetna osoba koju sami birate (član obitelji, prijatelj ili osoba iz organizacije kojoj ste se obratili za pomoć). Njezina je uloga pružiti vam emocionalnu podršku i pomoći da se osjećate sigurnije tijekom postupka.

Ispitivanje putem audio-video uređaja

Ako okolnosti slučaja i vaše potrebe za zaštitom to zahtijevaju, možete biti ispitani na poseban način – uporabom audio-video uređaja, iz zasebne prostorije, kako biste izbjegli neposredan kontakt s okrivljenikom. Uz vas mogu biti osoba od povjerenja i opunomoćenik. Cilj je smanjiti dodatnu traumatizaciju i zaštititi vaše dostojanstvo.

Povratna informacija od državnog odvjetništva

Imate pravo na informacije o tijeku postupka i odlukama koje se odnose na vaša prava. Ako ste podnijeli kaznenu prijavu, nakon dva mjeseca od podnošenja možete od nadležnog državnog odvjetnika zatražiti obavijest o poduzetim radnjama. Imate pravo pitati što se događa s vašim predmetom.

Pristup službama za potporu žrtvama

Imate pravo na lako dostupan, povjerljiv i besplatan pristup službama za potporu žrtvama – prije, tijekom i nakon postupka, u skladu s vašim potrebama, bez čekanja na početak sudskog postupka. Dostupni su Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja (116 006, 0–24), odjeli za podršku žrtvama i svjedocima na sudovima te organizacije civilnog društva.

Pojedinačna procjena potreba žrtve

Vaše se potrebe sagledavaju individualno. Pojedinačnom procjenom utvrđuje se

treba li primijeniti posebne mjere zaštite i koje su primjerene upravo vama. U obzir se uzimaju vaše osobne okolnosti, vrsta i okolnosti kaznenog djela te odnos s počiniteljem. Procjenu provode policija, državno odvjetništvo i sud, a po potrebi se ponavlja ili nadopunjuje.

Zaštita dostojanstva tijekom ispitivanja

Od prvog kontakta s nadležnim tijelima imate pravo da se prema vama postupa obzirno, s poštovanjem i bez diskriminacije, te na zaštitu od zastrašivanja, odmazde i sekundarne viktimizacije. Ovisno o okolnostima, možete imati pravo da vas ispituje osoba istog spola i da ne odgovarate na pitanja o strogo osobnom životu koja nisu povezana s kaznenim djelom.

Posebna prava djeteta žrtve

Ako imate manje od 18 godina i žrtva ste kaznenog djela, pripadaju vam sva prava kao i odraslima, ali i dodatna, posebna prava. U svim postupcima vaša dobrobit i najbolji interes moraju biti posebno zaštićeni, a sva tijela dužna su postupati obzirno, vodeći računa o vašoj dobi, zrelosti, potrebama i zaštiti privatnosti.

Opunomoćenik na teret proračunskih sredstava

Kao dijete žrtva imate pravo na opunomoćenika (odvjetnika) koji prati vaša prava kroz postupak. Ako ga nemate, dodijelit će vam ga nadležno tijelo – dovoljno je popuniti zahtjev ili pitati tijelo pred kojim se nalazite. „Na teret proračunskih sredstava“ znači da je za vas besplatan.

Tajnost osobnih podataka

Vaši podaci (ime i prezime, OIB, adresa i drugo što vas identificira) poznati su samo nadležnim tijelima – policiji, državnom odvjetništvu, sudu i socijalnoj skrbi – koja su ih dužna čuvati od javnosti, jednako kao i činjenice i okolnosti počinjenog nasilja. Posebno se vodi računa o zaštiti vaše privatnosti.

Isključenje javnosti

Kada se u postupku ispituje dijete, javnost se isključuje. Cilj je zaštititi vaše

dostojanstvo, privatnost i sigurnost te spriječiti dodatnu traumatizaciju. Sudjelovanje u postupku ne smije za vas biti dodatno i nepotrebno opterećenje.

Poseban skrbnik

Ako su vaši interesi u suprotnosti s interesima roditelja, nadležno tijelo zatražit će od centra za socijalnu skrb imenovanje posebnog skrbnika, koji je ovlašten davati izjave i poduzimati radnje umjesto roditelja. Iznimno, dijete žrtva nasilja u obitelji s navršених 16 godina može to činiti samostalno.

Prilagođen način ispitivanja

Imate pravo na obziran i vašoj dobi prilagođen način ispitivanja. Broj ispitivanja svodi se na najmanju potrebnu mjeru kako se ne bi ponavljalo proživljavanje traumatskog događaja. Ako nešto ne razumijete, imate pravo tražiti objašnjenje na način primjeren vašoj dobi, a kod određenih kaznenih djela i pravo da vas ispituje osoba istog spola.

Zaštitne mjere koje sud može izreći

Ovisno o okolnostima slučaja i vrsti postupka, počinitelju nasilja u obitelji sud može izreći mjere kojima se sprječava nastavak ili ponavljanje nasilja i povećava sigurnost žrtve. Sud ih izriče po službenoj dužnosti ili na vaš zahtjev.

Obvezni psihosocijalni tretman

Počinitelju se izriče obveza redovitog odlaska u registriranu organizaciju ili ustanovu radi otklanjanja nasilničkog ponašanja, kada postoji opasnost od ponavljanja nasilja. Traje najmanje šest mjeseci i ne može se izreći kod teških oblika nasilja.

Zabrana približavanja, uznemiravanja ili uhođenja

Određuju se mjesta ili područja te najmanja udaljenost (ne manja od 100 metara) na koju vam se počinitelj ne smije približiti, odnosno zabranjuje mu se uznemiravanje ili uhođenje na bilo koji način (npr. slanje poruka i elektroničke pošte, praćenje na društvenim mrežama). Traje od jednog mjeseca do dvije godine. Odluku sud bez odgode dostavlja vašoj policijskoj postaji radi nadzora – kršenje mjere obavezno prijavite policiji.

Udaljenje iz zajedničkog kućanstva

Nasilni član obitelji mora napustiti zajednički stambeni prostor i pronaći novi, koji ne smije biti blizu vas, kada postoji opasnost od ponavljanja nasilja. Mjera traje od jednog mjeseca do dvije godine, a odluku sud dostavlja vašoj policijskoj postaji radi nadzora provedbe.

Obvezno liječenje od ovisnosti

Izriče se počinitelju koji je nasilje počinio pod utjecajem ovisnosti (o alkoholu, drogama ili drugoj vrsti ovisnosti), kada postoji opasnost da će zbog nje ponoviti nasilje. Traje najdulje jednu godinu.

Gdje potražiti pomoć?

Savjetovalište za djecu, mlade i obitelji – Centar za nestalu i zlostavljenu djecu

Besplatna psihosocijalna podrška djeci, mladima i obiteljima.
e-pošta: **info@cnzd.org**

Telefonska linija za pomoć

Nacionalni pozivni centar za žrtve kaznenih djela i prekršaja:
116 006

besplatno • povjerljivo • 24 sata dnevno, 7 dana u tjednu

informacije o pravima • emocionalna podrška
• praktične informacije • upućivanje na odgovarajuće službe

Projekt „SAVJET“ – program podrške žrtvama nasilja u obitelji

Ovaj projekt financira Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.

Sadržaj ove publikacije u isključivoj je odgovornosti Udruge i ne odražava nužno stajalište Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.

savjet
- program podrške žrtvama nasilja u obitelji

 Centar za nestalu
i zlostavljaju djecu

Udruga za podršku
žrtvama i svjedocima

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo rada, mirovinskoga
sustava, obitelji i socijalne politike

Ovaj projekt financira Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.

Sadržaj ove publikacije u isključivoj je odgovornosti Udruge
i ne odražava nužno stajalište Ministarstva rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike.